

Näkymättömien siipien suhinää

Perinteinen historiankirjoitus on tunnetusti — ja ymmärrettävästikin — kirjallisten dokumenttien ohjaamaa. Hyvin suuressa määrin se näin ollen on myös noiden dokumenttien laatijoiden ohjaamaa. Ongelmaksi nousee tällöin noiden ihmisten maailmankatsomus, intressit, luokkasidonnaisuus jne. — ja kuviteltu tai todellinen uskottavuus. Joka tapauksessa paljon todellisuudessa tapahtuvaa jää dokumentoimatta tekstein.

On varsin uutta Suomessa, että kansalaiset edes periaatteessa kykenevät ilmaisemaan itseään kirjoitustaidon avulla. Niinpä Heikki Ylikangas pystyi vasta nyttemmin korjaamaan »voittajien» historiantulkintaa tutkimuksessaan nuijasodasta. Vasta nyttemmin ovat naiset alkaneet kirjoittaa salattua historiaansa auki. Vasta nyttemmin on alettu tutkia kieltä, tieteen diskursseja ja paradigmoja, byrokraattista rationaalisuutta jne. myös vallan muotoina, jotka ovat siksi niin vaikutusvaltaisia, että ne arkisesti esiintyvät ikään kuin täysin intresseistä vapaina, universaaleina henkisinä pääomina. Vasta kun ihmiset ovat alkaneet dokumentoida elämänsä kirjallisesti annettuihin esitystapoihin kaavoittumatta ja antamatta niiden määrittellä toimintamahdollisuuksiensa rajoja, on alettu asettaa kyseenalaisiksi myös »pelin sääntöjä». Tieteessä tätä voidaan kutsua vaikka »reflektoinniksi».

Olen itse nuorena opiskelijana ja nyt vanhana ikinuorena miehenä ollut luomassa »salattua» historiaa mm. kirjastotieteessä ja informatiikassa. Luulen, että moni turvallisesti kaavoihin ja sen mukaiseen urakehitykseen kangistunut ihminen ei ole alkuunkaan ymmärtänyt — eikä edes vaivautunut pohtimaan — mistä on kummunnut nuorten opiskelijoiden voima, into ja rohkeus. Voi sitäkin reflektoida, mutta määrättyjen elämäntapojen ja ajatuskaavojen puitteissa ratkaisua ei löydy.

Maailmaan tulla tupsahti Kirjastotiede ja informatiikka -lehti. Nyt se on ilmestynyt ensimmäisen vuosikertansa. Mieleeni on tul-

lut Marshall McLuhanin lause, ja ilmaisen sen mukaeltuna: *Medium is a message*. Lehden sisällön ohella sanoma on olemassa myös sen esitysmuodoissa, palstakoostumuksessa, lehden takana olevien yhteisöjen ja instituutioiden muissa toiminta- ja keskustelutavoissa. Tämä sanoma toimii sisäänoton ja poisulkevuuden perusulottuvuudella. Tästä seuraa vihjeitä, jotka sanallistan mm. näin: »Kuulut/et kuulu meihin»; »Haluamme/emme halua että kuulut»; »Pelin säännöt ovat nämä/olemme valmiit oppimaan myös sinulta jotain».

Lehti ei pelkästään synny kerta toisensa jälkeen, vaan se myös tehdään, organisoidaan. Lehti myös peilaa organisaatioita. Peilistä näkyy kasvoja ja naamioita, viisaita ja rikki-viisaita, ystävällisiä ja ylimielisiä. Ja omasi tai sitten ei. Joku näkee tieteessä jumalan kaikessa valtiudessaan ja käsittämättömydessään. Joku uskaltaa epäillä — ääneen. Itse lehti on varsin maallinen instituutio — etäisyydessäänkin.

Millaista kirjastotieteen ja informatiikan ja muutakin historiaa lehtemme ensimmäisen vuosikerran avulla on kirjoitettavissa? Hyvin rajallista, monet askeleet jäivät sen perusteella näkymättömiksi. Mutta se pinta, jolla liikutaan, on varsin tilava ja lämmin. Emme ole ehtineet ajautua arvovaltasyisiin asemasotiin. Erilaisia tieteenkäsityksiä ja esitysmuotoja on viljelty eikä puutarhaa ole vielä tiukasti aidattu. Mielestäni kirjastotiede ja informatiikka olisi nähtävä jatkuvana, avoimena ja kollektiivisena projektina eri tieteenalojen maastossa. Tämä edellyttää tietysti myös sellaisten työmuotojen omaksumista, joissa uuden oppiminen on välttämättömyys. Sitä ei voi mikään taho yksinään rajata tai määrätä, vaan se mitä ajattelu- ja tutkimustyömme ohella kannattaa tehdä, on opetella ilmaisemaan selkeästi omat lähtökohdansa ulkopuolisillekin ja ottamaan vastaan vastatuuletkin.

Tampereella 16. 12. 1982

Jussi Tuormaa